

van den rechter stang even boven de roos 200 mm, links 200 mm; grootste breedte 850 mm; breedte tusschen de punten van de hoofdstangen 470 mm, breedte tusschen de punten van de middelste takken 775 mm, en breedte tusschen de punten van de onderste takken 350 mm. Het drooggewicht met de geheele bovenkaak bedraagt 7,1 kg. De grootste breedte van een van de Hiang-hertehorens is 980 mm.

Met het oog op de in dit tijdschrift en elders verschijnende opgaven acht ik het van belang, dat de nieuwste gegevens van werkelijke recordstukken hier vastgelegd worden.

Wij gelooven niet, dat nog grootere of zwaardere hertehorens of kidanghorens, afkomstig van Java, bekend zijn. Betrouwbare maten van werkelijke recordstukken uit het verleden, b.v. uit den tijd van JUNGHUHN, zijn ons van het Hiang-Plateau niet bekend. Toch kunnen wij gerust aannemen, dat toentertijd hertegeweien van bovenvermelde afmetingen volstrekt geen zeldzaamheid geweest zijn. Deze afmetingen geven ons trouwens ook een goede aanwijzing van hetgeen bereikt kan worden door een goede bescherming, zooals de heer LEDEBOER die op het Hiang-Plateau toepast.

De bedoeling is en kan nooit zijn herte- of kidanghorens van geweldige afmetingen te fokken, maar in de eerste plaats een volstrekt gezonden wildstand. En waar een goede en gezonde wildstand wordt aangetroffen, daar behoeven wij ons niet ongerust te maken, daar zorgt het wild van zelf voor behoorlijke tropheeën.

Buitenzorg, Febr. 1938.

P. F. FRANCK.

KORTE MEDEDEELINGEN

Verdrinkend bosch. — Naar aanleiding van het verzoek van den heer VAN STEENIS om meerdere berichten te mogen vernemen betreffende

afstervende bosschen in andere overstromingsgebieden dan de reeds in het laatste Novembernummer van „De Tropische Natuur” vermelde complexen, kan ik mededeelen, dat ik gedurende mijn zwerftochten over de Anambas- en Natoena-eilanden in 1936 een dergelijke boschafsterving heb mogen waarnemen in het mondingsgebied van de Soengei Sekeram aan de westkust van het eiland Boengoeran of Groot-Natoena.

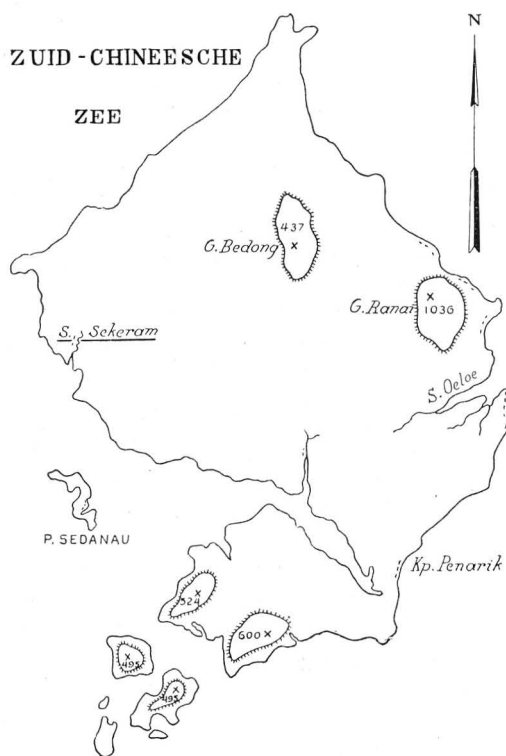
Het is een betrekkelijk kleine kali van ca 5 à 6 km lengte. De breedte van het open vaarwater in den benedenloop bedraagt ongeveer 50 à 60 m. De oevers zijn met mangrove begroeid, evenals zulks het geval is bij de overige op het eiland voorkomende rivieren of zee-inhammen, waarvan de twee grootste en voor- naamste zijn de S. Penarik aan de westkust, ten Zuiden van de S. Sekeram, en de S. Oeloe aan den oostkant.

In tegenstelling met het frissche, groene uiterlijk der overige vloedbosschen van dit eiland, vertoonde het mondingsgebied van de S. Sekeram hetzelfde afstervingsbeeld, als fig. 1 van de Djenemaëdja-delta weergeeft.

Een paar andere bijzonderheden van het eiland, die mij o.a. opvielen, waren, dat het wilde varken door de bevolking in het Noorden met den naam van *k a m b i n g - o e t a n* werd betiteld, terwijl een inwoner van *kg. Penarik* aan de oostkust in stede van een bloemenhof er een „tuin” van alle mogelijke soorten schelpen op nahield, groote en kleine, op staken van verschillende hoogten (zie het geschrevene omtrent „Eierdopboompjes” van Dr VAN STEENIS in het Januari/Februari-nummer van dezen jaargang).

Een schetskaartje van Groot-Natoena vergezelt deze mededeelingen ter verduidelijking.

P. BAKKER.

Groot-Natoena of Boengoeran.

Schaal 1 : 750.000.

Kedongdong - vlinders.— In mijn tuin heb ik twee groote kedongdong-boomen, die prachtige vuistgroote vruchten dragen. Een van de boomen werd begin Mei 1937 binnen een paar dagen kaalgevreten door groote, geel met zwarte rupsen met lange haren, die op de rups van *Cricula trifenestrata*, den Kenari-vlinder, leken en het dan ook bleken te zijn (zie: Uit Java's Vlinderleven, bl. 179). Mijn Javanen zeiden mij, dat het een bekend verschijnsel was, dat iedere kedongdong-boom kaalgevreten moest worden, en waarschuwden mij uit de buurt te gaan om geen onaangename

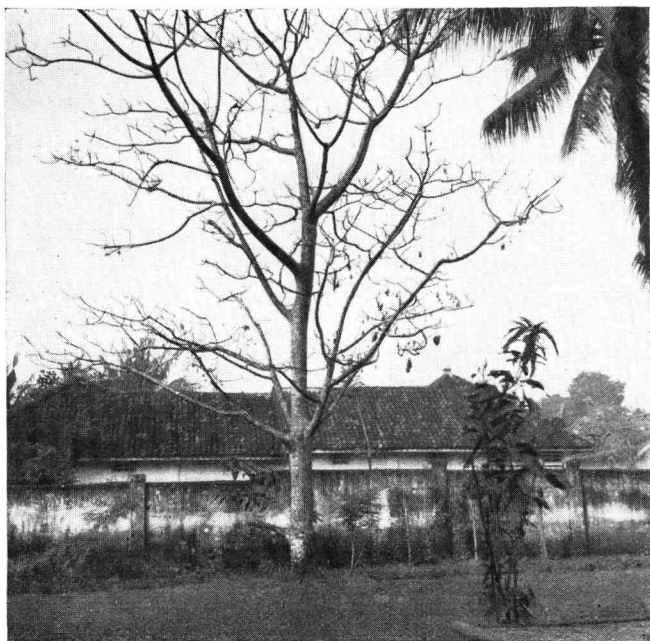

Fig. 1.

huidjeuking te krijgen. Als honderden of duizenden rupsen aan het vervellen of verpoppen zijn, begrijp ik dat best; maar nu kon ik toch niet wegblijven, en ik heb ook niets gevoeld. Spoedig nadat de boom kaal was, begon het verpoppen: in dikke klonters hingen de cocons aan de bladstelen, drie, vier, vijf, tot negen en tien aan elkaar. Ook op andere boomen en heesters in de buurt, wier bladeren door de rupsen niet gegeten werden, heb ik de cocons gevonden. Tengevolge van het voor de maand Mei buitenge-

Fig. 2.

woon slechte weer, vielen de kale stengels spoedig af; dikwijls vielen de poppen uit de cocons en werden een prooi van verschillende soorten mieren. Volgens mijn bedienden worden de poppen op het platteland en in het gebergte door de bevolking gegeten. Een aantal van de cocon-klonters heb ik verzameld; de vlinders kwamen 's avonds uit. Op het lamplicht heb ik ze echter niet gevangen, ofschoon mijn achtergalerij, waar ik tot laat in den nacht zit te werken, op mijn tuin uitziet en waar zeker eenige honderden *Cricula*'s moeten zijn uitgekomen. De voorspelling van mijn Javanen, dat ook mijn andere kedongdong-boom hetzelfde lot zou ondergaan, is niet uitgekomen; slechts een enkel takje werd aangetast. Tusschen de cocons van deze vlinders zaten ook enkele van een Atlasvlinder. Ik zend U een paartje van *Cricula* en enkele foto's, waarbij er ook een is met een pas uitgekomen wijfje op een klonters cocons. Het diertje zit echter nog niet „goed”; in de gewone houding loopt de zwarte lijn recht over alle vier vleugels, zooals op de foto in dit tijdschrift, jg. 25, bl. 63. Ik zou gaarne weten of het volkomen kaal vreten van kedongdong-boomen, dat ik tevoren nog niet heb waargenomen, een bekend verschijnsel is, zooals mijn Javanen beweren. Indien deze vlinder niet reeds den naam van Kenari-vlinder had, dan zou ik voorstellen hem Kedongdong-vlinder te doopen!

Djakakarta.

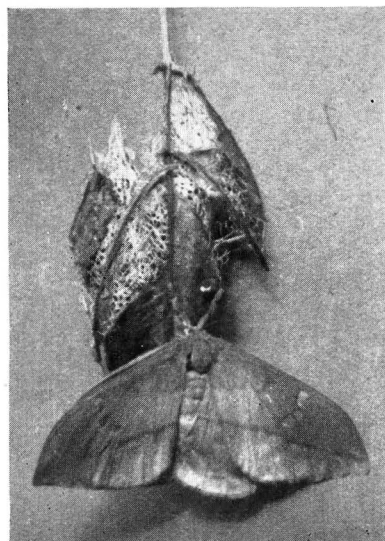

Fig. 3.

H. OVERBECK.

Abnormaal vertakte varenbladeren. — Door het hoofdartikel in de Nov.—Dec. aflevering: „Over abnormaal vertakte varenbladeren”, opmerkzaam gemaakt, kan ik mededeelen, dat op den „Goenoeng Kaba” nabij Tjoeroep, waar *Polypodium Feei* METT. veelvuldig voorkomt, door mij geen enkel exemplaar met afwijkend blad werd gevonden. Wat *Drymoglossum piloselloides* betreft, van deze werden in en om de stad verschillende exemplaren met min of meer gelobde bladeren gevonden. Sommige planten, die een geheelen boomstam bedekten, hadden geen enkel zoodanig gevormd blad, terwijl andere individuen er steeds eenige bezaten, waaruit men zou kunnen afleiden, dat het vormen van deze abnormale bladeren niet aan alle individuen eigen is.

Benkoelen.

BR. VAN DEN ENDE.

Slechtvalk en vliegmachine. — Toen onlangs een kennis, vliegenier bij de L. A., ons „een bezoek kwam brengen” per vliegtuig en juist bezig was boven ons huis en erf op vrij geringe hoogte eenige „stunts” uit te voeren, verscheen plotseling een slechtvalk (*Falco peregrinus* subsp. ¹⁾) vlak bij het toestel en bleef eenige oogenblikken in de onmiddellijke nabijheid ervan, tot de Fokker zijn koers vervolgde. „Ik moest er nog voor uitwijken”, schreef mij later de bestuurder der machine. E. e. a. wekte geheel den indruk, dat de capriolen van het vliegtuig op den valk, die zich toevallig in de buurt moet hebben bevonden, „aanstekelijk” hadden gewerkt en dat hij naderbij was gekomen bepaald met de bedoeling om met de „grootere broer” een robbertje te gaan stoeien. Het is bekend, dat de slechtvalk dit dikwijls doet met groote roofvogels, zelfs arenden en gieren, maar dat hij ook komt „krijgertje spelen” met een vliegmachine en geen vrees toont voor het vervaarlijke motorengeronk is een staaltje van zijn ondernemingslust, dat wel niet vaak zal zijn waargenomen.

M. BARTELS JR.

¹⁾ Of het hier den broedvorm *ernesti* of wel den trekker *calidus* betrof, was niet met zekerheid uit te maken. Wij zouden echter den eersten de grootste kans willen geven.

Naja bungarus Schleg. — Wat de heer DE HAAS in de laatste Maart-aflevering van dit tijdschrift verhaalt aangaande de ontmoeting van een rubberplanter met een K o n i n g s - c o b r a, bevestigt hetgeen steller dezès in het maandblad van het Bandoengsche Zoölogisch Park van Jan./Febr. jl. schreef, nl. dat deze slang (zooals trouwens alle andere slangen in Ned. Indië) den mensch zonder provocatie nooit aanvalt en nog minder personen vervolgt. Het zij mij veroorloofd de daarop betrekking hebbende passage hier te citeeren, aangezien het genoemde maandblad slechts een locale verspreiding heeft.

„De Konings-cobra staat in een kwaden reuk. Volgens de verhalen zou zij niet alleen zeer agressief zijn en menschen zonder provocatie aanvallen, doch ook hun slachtoffers hardnekkig vervolgen. Steller dezès, die deze slang in Sumatra menig maal in de vrije natuur ontmoette, kon zich overtuigen, dat deze verhalen, op zijn zachtst uitgedrukt, sterk overdreven zijn. Als iemand een ontmoeting met een giftslang heeft gehad dan schijnt zijn waarheidsliefde, waarschijnlijk ten gevolge van de ondervonden emotie, vaak een onherstelbare „deuk” gekregen te hebben en het merkwaardige daarbij is, dat deze „kwaal” op den duur verergert. Zonder provocatie valt geen enkele slang den mensch aan.

Wel is er heel weinig toe noodig om de Konings-cobra er toe te brengen een afweerhouding aan te nemen en zoo noodig een aanval op haar belager te doen. Waar andere slangen onder de zelfde omstandigheden zoo spoedig mogelijk een goed heenkomen zoeken, zal de Konings-cobra in vele gevallen standhouden en haar vervolger trachten te bijten, indien deze zich niet uit haar nabijheid verwijdt. Bij haar afweerhouding is een derde van haar lichaamslengte verticaal opgericht, terwijl de kop een horizontale stand inneemt. Daarbij zwaait zij met het opgerichte gedeelte langzaam heen en weer, wat de dreigende indruk nog verhoogt.

Dat de Konings-cobra personen zoo vervolgen, houdt steller dezès beslist voor een fabel, om niet te zeggen Jagerlatijn. Dat het dier echter niet altijd even bijtlustig is, kon hijzelf op een zoölogische verzamelseis in Sumatra tot zijn groot geluk constateeren. Jaren geleden, toen hij van slangen nog weinig afwist, bracht zijn reisgenoot hem van een excursie een groote, levende slang mede, die hij beweerde niet giftig was. Als bewijs daarvan voerde hij met het dier, dat voortdurend nijdig siste, allerlei vertooningen uit en liet de slang om zijn armen en hals kronkelen. Daardoor geheel overtuigd van de ongevaarlijkheid, gaf steller dezès op zijn beurt dezelfde vertooning ten beste voor de nieuwsgierige gasten van het hotel, waar dit voorval plaats had.

Deze „slangenbezwering” werd een week lang elken dag herhaald zonder dat er iets gebeurde. Ondertusschen zou één beet voldoende geweest zijn de argelooze slangenbezweerders onfeilbaar naar de andere wereld te doen verhuizen, want bij opzending van de slang naar het museum te Leiden bleek het een Konings cobra te zijn”.

Aan het bovenstaande wil ik nog toevoegen, dat de Konings-cobra tijdens de beschreven „seances” telkens het geluid maakte alsof zij spuwde, dat daarbij echter geen speeksel of gift werd uitgeworpen. Ook bij andere exemplaren van dezelfde soort, die ik later waarnam, heb ik geen enkele keer het „spuwen” geconstateerd, zooals de Spuwslang (*Naja sputatrix*) dit vaak vertoont. Wel heb ik eenige malen het eigenaardige gebrom vernomen, dat *Naja bungarus* in geïrriteerde gemoedsstemming uitstoot.

Bandoeng, Maart 1938.

EDW. JACOBSON.

Vlinders op „bloedende” boomstammen. — Op blz. 51 van dezen jrg. deelt Dr TOXOPEUS eenige waarnemingen mede over vlinders op Celebes, welke afgekomen waren op het sap van boomen, die men gedeeltelijk van hun schors had ontdaan. Naar aanleiding hiervan vermeld ik, dat iets dergelijks door mij in October/November 1936 werd geconstateerd in het Tjidamarsche, aan de Zuidkust van den Preanger. Ik kwam daar in dien tijd vaak langs een tweetal groote boomen, dat op ongeveer 20 m afstand van elkaar langs een pad in dicht bosch stond en iedere keer weer de aandacht trok door het groote aantal vlinders van allerlei soort, dat men op hun stam kon aantreffen. Bij nadere verkenning bleek, dat op verschillende plaatsen van de stammen, vanaf hun voet tot op een hoogte van ongeveer 10 m boven den grond, een roodachtig vocht door de schors naar buiten trad en dat de vlinders van dit vocht kwamen drinken. Op ieder uur van den dag waren er vlinders op de stammen te zien, doch het drukst was het bezoek 's morgens, nadat de zon goed doorgekomen was, en in den namiddag. De volgende soorten werden door mij op de stammen zuigend aangetroffen: *Melanitis leda simessa*, *Elymnias hypermnestra*, *Neorina chrishna*, *Amathusia phidippus*, *Kallima limborgi paralecta*, *Prothoë f. franckii*, *Lebadea alankara*, *Felderia japis palabuana*. Het talrijkst waren *Melanitis* en *Kallima* vertegenwoordigd. Op 17 October tegen 9 uur 's morgens trof ik niet minder dan 13 *Kallima*'s, voornamelijk ♀♀ tegelijk op één der stammen aan. De groote variatie, die de kleur en de tekening van de vleugels op den buitenkant vertoont, was daarbij goed waar te nemen. Voorts viel het op, dat er onder deze 13 stuks niet één enkel geheel gaaf exemplaar aanwezig was. Trouwens, dit geldt voor alle *Kallima*'s, die ik gedurende dien tijd aan de Zuidkust van nabij te zien kreeg. Veel minder talrijk waren *Neorina*, *Amathusia* en *Prothoë*. Van deze soorten trof ik nooit meer dan 2 — 3 exx. tegelijk op de stammen aan. Het gedrag van de *Kallima*'s, *Prothoë*'s en *Neorina*'s bij aankomst of terugkeer (na verjaagd te zijn n.l.) op de stammen was geheel gelijk aan het gedrag, dat de hr. TOXOPEUS van *Charaxes* beschrijft. Vaak zag ik exemplaren van verschillende soorten „op een hoop” zitten, rustig gezamenlijk aan het snoepen. De *Lebadea*'s en *Felderia*'s waren gedurende de latere morgenuren het talrijkst aan te treffen, de *Kallima*'s verschenen ook geregeld in den namiddag.

Behalve deze vlinders was er ook steeds een groot aantal wespen (*Vespa cincta*) op de stammen aanwezig, ook op groote hoogte, terwijl de meeste vlinders zich op een hoogte van ongeveer 1 — 4 m boven den grond ophielden.

M. BARTELS Jr.

¹⁾ De determinatie van eenige der hier genoemde vlinders dank ik aan Dr TOXOPEUS.

De zegetocht van *Gynura crepidioides* Bth. — Dat *Gynura crepidioides* als onkruid een zegetocht over Sumatra en Java aan het maken is, sinds omstreeks 1927, is al eerder bericht (vgl. jg. 21, p. 164, 192, en jg. 22, p. 112-113, voorts Natuurrk. Tijdschr. v. Ned. Indië 96, p. 132-133). Thans gaat ze zich ook elders in de Buitengewesten verspreiden, hetgeen de moeite waard is hier even vast te leggen. In Juni 1937 heb ik haar in den *Pinus*-aanplant van het Boschwezen bij Malino kunnen verzamelen. Deze aanplant is gelegen op ca 1000 m zeehoogte boven Makassar op de helling van den Piek van Bonthain in Z. Celebes. Waarschijnlijk is ze daar met *Pinus*-zaden uit Java of Sumatra ingevoerd (als verontreiniging).

VAN STEENIS.